

Gdańsk, 01czerwca 2021 roku

Prof. dr hab. Jerzy Zajadło
Uniwersytet Gdański
Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa

Recenzja
w postępowaniu habilitacyjnym dr. Jana Halberdy

1. Uwagi wstępne

Jako recenzent w postępowaniu habilitacyjnym, powołany uchwałą Rady Dyscypliny Nauki prawne Uniwersytetu Jagiellońskiego z dnia 15 marca 2021 podjętą w związku z decyzją Rady Doskonałości Naukowej z dnia 25 stycznia 2021 roku (art. 221 art. ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* w brzmieniu na dzień wszczęcia postępowania (Dz.U. 2018 poz. 1668)), podaną mi do wiadomości 15 kwietnia 2021 roku pismem Dziekana Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego z dnia 02 kwietnia 2021 roku, wyrażam następującą ocenę osiągnięć naukowych i aktywności naukowej dr. Jana Halberdy:

W świetle przepisu art. 218 ust. 1 cytowanej wyżej ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* w brzmieniu na dzień rozpoczęcia procedury habilitacyjnej: *Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:*

- 1) *posiada stopień doktora;*
- 2) *posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:*
 - a) *1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a [...]*
- 3) *wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.*

Ponadto w ustawie określono, że zadaniem recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego jest ocena, czy *osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 (art. 221 ust. 8).*

W postępowaniu habilitacyjnym dr Jan Halberda przedstawił:

- monografię *Estoppel w angloamerykańskim prawie prywatnym*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2020, ss. 526;
- autoreferat – opis przebiegu kariery naukowej;
- wykaz osiągnięć naukowych stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny.

Powstają więc cztery następujące pytania: po pierwsze – 1) czy zainteresowany posiada stopień doktora; 2) czy zainteresowany posiada osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny; 3) czy w skład tego dorobku wchodzi co najmniej jedna monografia spełniająca wymogi określone w cytowanym wyżej przepisie; 4) czy zainteresowany wykazuje się istotną aktywnością naukową. Wprawdzie wprowadzone przez ustawodawcę kryteria oceny osiągnięć naukowych i aktywności naukowej nie są *prima facie* nazbyt precyzyjne, to jednak z drugiej strony w praktyce wypracowano pewne paradygmatyczne narzędzia pozwalające recenzentowi na udzielenie odpowiedzi, czy zostały spełnione ustawowe wymogi, czy też nie. Jego ocena będzie oczywiście zawsze obciążona pewnym subiektywizmem, ale właśnie dlatego w postępowaniu habilitacyjnym powołuje się aż siedmiu członków komisji mających status samodzielnych pracowników naukowych, w tym czterech recenzentów.

Trzeba przyznać, że w przypadku dr. Jana Halberdy recenzent dokonujący oceny jego osiągnięć naukowych i aktywności naukowej ma do pewnego stopnia ułatwione zadanie – z jednej strony z uwagi temat i poziom naukowy przedłożonej do oceny monografii, z drugiej zaś z uwagi jakość i różnorodność pozostałego opublikowanego dorobku naukowego oraz dorobku w zakresie dydaktyki, działalności popularyzatorskiej i współpracy międzynarodowej. Czuję się też w pełni legitymowany do oceny przedłożonej rozprawy monografii oraz pozostałego dorobku

naukowego dr. Jana Halberdy, ponieważ mieszczą się one w pewnym zakresie merytorycznie i metodologicznie w reprezentowanej przeze mnie dyscyplinie naukowej, tj. teorii i filozofii prawa.

Jest jednak też pewien element, który tę ocenę z pozoru utrudnia. Spora część dorobku Habilitanta dotyczy bowiem przede wszystkim badań historyczno-prawnych, co wiąże się też bezpośrednio z miejscem zatrudnienia zainteresowanego w strukturach Uniwersytetu Jagiellońskiego (Katedra Powszechnej Historii Państwa i Prawa). Jednak przy bliższym oglądzie okazuje się, że wiele z jego publikacji naukowych ma liczne odesłania do współczesności i szeroko pojętego prawoznawstwa, co dotyczy także m. in. przedłożonej do oceny monografii jako istotnego elementu całego dorobku naukowego Habilitanta. Poza tym ponieważ ja sam sporo miejsca w swojej twórczości poświęciłem na powiązane z teorią i filozofią prawa studia historyczne, nie jest mi obca metodologia dziedzin historyczno-prawnych.

2. Ocena osiągnięć naukowych i aktywności naukowej z punktu widzenia kryteriów ustawowych

Z załączonej do postępowania dokumentacji wynika, że zainteresowany uzyskał stopień doktora nauk prawnych w 2007 roku na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego – spełniony jest więc pierwszy z cytowanych wyżej ustawowych wymogów. Podstawą była dysertacja *Ewolucja roszczeń odpowiadających rzymskim *condictiones* w angielskim *common law* począwszy od średniowiecza do schyłku XIX wieku* – promotorem rozprawy był prof. dr hab. Kazimierz Baran, a recenzentami w przewodzie doktorskim prof. dr hab. Andrzej Dziadzio i prof. dr hab. Adam Lityński. Warto podkreślić, że w 2009 roku praca uzyskała pierwszą nagrodę w prestiżowym konkursie miesięcznika „Państwo i Prawo” na najlepsze prace habilitacyjne i doktorskie z dziedziny nauk prawnych. Nie był to zresztą pierwszy naukowy sukces Habilitanta – wcześniej w 2002 roku uzyskał pierwszą nagrodę w konkursie im. Stefana Rittermana na najlepszą pracę magisterską obronioną w roku akademickim 2001/2002 na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.

O ile dobrze odczytuję obecnie obowiązujące przepisy regulujące tryb postępowania habilitacyjnego, przedmiotem oceny jest całość dotychczasowych osiągnięć Habilitanta bez rozbijania tego jak poprzednio osobno na rozprawę habilitacyjną i pozostałe osiągnięcia, natomiast fakt istnienia np. co najmniej jednej monografii opublikowanej w jednym z tzw. wydawnictw punktowanych stanowi jedynie niezbędny warunek, by ten całościowy dorobek mógł być w ogóle podstawą wszczęcia postępowania. Ponieważ jednak sam Habilitant w swoim autoreferacie większość miejsca poświęca przywołanej wyżej monografii poświęconej instytucji/doktrynie *estoppel* w amerykańskim prawie prywatnym, trudno mi ten fakt pominąć w mojej recenzji. Warto zresztą podkreślić, że w dorobku naukowym Habilitanta nie jest to jedyna monografia napisana po uzyskaniu stopnia naukowego doktora – poprzednia to *Historia zobowiązań quasi-kontraktowych w common, law*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2012, ss. 446. Nie waham się powiedzieć, że w obu wypadkach mamy do czynienia z dziełami wybitnymi, opartymi na imponującej bazie bibliograficznej, orzeczniczej i źródłowej, napisanymi na bardzo wysokim poziomie naukowym i w związku z tym nic dziwnego, że obie prace spotkały się z ogromnym zainteresowaniem polskiego naukowego świata prawniczego, nie tylko zresztą historyków prawa.

Zważywszy na autoreferat samego Habilitanta należałoby się oczywiście skoncentrować przede wszystkim na pierwszej z tych prac. Jak na przeciętne polskie standardy recenzji w postępowaniach habilitacyjnych moja ocena w tym punkcie będzie jednak bardziej syntetyczna niż analityczna. W przyjętym paradygmacie oceny rozpraw habilitacyjnych niejako obowiązkiem recenzenta jest sformułowanie jakichś, przynajmniej kilku, uwag krytycznych i polemicznych. Ich brak w recenzji może bowiem sugerować, że albo recenzent pracy nie przeczytał, albo jej nie zrozumiał. W przypadku omawianej tutaj rozprawy dr. Jana Halberdy postanowiłem jednak uchylić się od tego rozpowszechnionego imperatywu, mimo że rozprawę z prawdziwym zainteresowaniem przeczytałem i, mam nadzieję, zrozumiałem. Pomijam więc w swojej ocenie szczegółową analizę treści poszczególnych rozdziałów monografii. Praca jest po prostu bardzo dobra w sensie formalnym, merytorycznym i metodologicznym i nie ma głębszego sensu „czepianie się” szczegółów (które oczywiście bez trudu mógłbym wskazać) tylko po to, by uczynić zadość paradygmatycznej tradycji. Taki *modus operandi* przyjęty w tej recenzji

wynika jednak po części ze specyficznego i wysoce specjalistycznego charakteru zaprezentowanego przez Habilitanta dzieła – jest w nim bowiem przede wszystkim kawał fascynującej, kompetentnej, rzetelnej i wnikliwej analizy historii oraz teorii i praktyki funkcjonowania systemu *common law*. W tym sensie omawiana monografia jest również na gruncie polskiego prawoznawstwa na swój sposób odkrywczą – doktryna/institucja *estoppel* w polskiej literaturze prawniczej była do tej pory analizowana przede wszystkim przez specjalistów od prawa międzynarodowego publicznego (*vide* np. monografia A. Kozłowskiego *Estoppel jako ogólna zasada prawa międzynarodowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009), tymczasem Habilitant odsłania przed nami szereg jej interesujących aspektów z zakresu anglosaskiego prawa prywatnego

Praca dr. Jana Halberdy ma pewien własny charakterystyczny rys pod względem metodologicznym. Jak na teoretyka i filozofa prawa przystało, w swojej recenzji posłużę się pewną metaforą. Słynny filozof polityki Isaiah Berlin w znanym niewielkim eseju *Jeź i lis* podzielił uczonych na dwie grupy i pisał tak: „Wśród fragmentów greckiego poety Archilocha jest wers, który brzmi: „Lis wie wiele rzeczy, ale jeź jedną nie miał”. Uczeni różnie interpretowali te niejasne słowa, które zapewne znaczą tylko tyle, że lis, przy całej swojej przebiegłości, musi skapitulować przed jedną bronią jeża. Rozumiane przenośnie słowa te mogą jednak ujawnić sens uwypuklający jedną z najgłębszych różnic, jakie dzielą pisarzy i myślicieli, a być może ludzi w ogóle. Istnieje bowiem ogromna przepaść między tymi, co sprowadzają wszystko do jednej centralnej wizji, jednego mniej lub bardziej spójnego czy artykułowanego systemu, w którego ramach rozumieją, myślą i czują – do jednej, powszechnej, organizującej zasady, dzięki której wszystko, czym są i co mówią ma znaczenie – a z drugiej strony tymi, którzy zmierzają do rozlicznych celów, często nie związanych, a nawet sprzecznych ze sobą, a jeśli w ogóle jakoś pokrewnych, to tylko jakby *de facto*, z pewnych psychologicznych czy fizjologicznych przyczyn, nie powiązanych żadną zasadą moralną lub estetyczną; żywo, jaki pędzą ci ostatni, czyny, których dokonują, idee, którym hołdują, można określić raczej jako odśrodkowe niż dośrodkowe, ich myśl rozprasza się, czy też rozplywa, błędzi na wielu poziomach, chwytając istotę najprzeróżniejszych doświadczeń i rzeczy jako coś, czym są same w sobie, i nie starając się, świadomie czy nieświadomie, umieścić ich w obrębie – lub pozostawić poza obrębem – jakiejś jednej niezmiennej, wszechogarniającej, czasem

wewnętrznie sprzecznej i niepełnej, niekiedy fantastycznej, jednolitej perspektywy wewnętrznej. Pierwszy typ intelektualno-artystycznej osobowości zalicza się do jeży, drugi do lisów”.

Oceniając globalnie metodologiczne i merytoryczne walory rozprawy dr. Jana Halberdy można, *toutes proportions gardées*, powiedzieć tak: na poziomie szeroko pojętego prawoznawstwa w pewnym sensie łączy ona te dwie perspektywy, ponieważ w szczególności analizy bogatego materiału bibliograficznego, normatywnego i orzeczniczego jest w stylu Berlinowskiego lisa, ale tylko po, by ostatecznie osiągnąć perspektywę Berlinowskiego jeża i spojrzeć na *common law* z „lotu ptaka” oraz z hermeneutycznym „zrozumieniem” jego istoty i możliwości przybliżenia jego specyfiki polskim prawnikom. Obie przywołane wyżej monografie dostarczają nam sporą porcję rzetelnej wiedzy zarówno o historii *common law*, jak i jego współczesnym obliczu.

Z punktu widzenia cytowanego kryterium ustawowego najistotniejsze jest jednak to, że wskazana przez Habilitanta monografia stanowi tylko jeden element bogatego, zróżnicowanego i wartościowego dorobku naukowego, o którym śmiało można powiedzieć, że stanowi istotny wkład w rozwój polskiego prawoznawstwa, w szczególności historii prawa. W autoreferacie Habilitant sam wskazuje na kilka podstawowych obszarów swoich zainteresowań naukowych: historię i dogmatykę prawa angielskiego oraz historię i dogmatykę prawa polskiego *in genere* oraz angloamerykańskie prawo bezpodstawnego wzbogacenia, historię prawa umów w Anglii i historię postępowania cywilnego w Anglii *in specie*. We wszystkich tych obszarach, w ciągu kilkunastu lat po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, zaowocowało to dorobkiem naukowym znaczącym zarówno pod względem jakościowym, jak i z ilościowego punktu widzenia. W tym ostatnim aspekcie wygląda to w szczególności następująco: dwie przywołane wyżej monografie; trzynaście rozdziałów w opracowaniach zbiorowych; dwadzieścia studiów i artykułów opublikowanych w czasopiśmie naukowych – część z tych prac opublikowano w językach obcych w krajowym i międzynarodowym obiegu naukowym. Całość dorobku uzupełnia czternaście referatów wygłoszonych w trakcie krajowych i międzynarodowych konferencji naukowych, kilka materiałów dydaktycznych oraz kilka recenzji i artykułów recenzyjnych..

Reasumując – pozytywnie spełnione jest także drugie z przywołanych wyżej kryteriów ustawowych, ponieważ osiągnięcia dr. Jana Halberdy, w tym w szczególności wskazana przez Habilitanta monografia, stanowią bez wątpienia znaczny wkład w rozwój nauk prawnych, w tym w szczególności historii prawa.

Pozostaje więc jeszcze trzecie z kryteriów – wykazywanie się istotną aktywnością naukową *realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej*. Sam Habilitant w autoreferacie wskazuje przede wszystkim na swoje aktywne uczestnictwo w licznych programach współpracy bilateralnej oraz wymiany bezpośredniej i programie ERASMUS, które zaowocowało współpracą z uczonymi z takich ośrodków uniwersyteckich, jak San Antonio, Berlin, Augsburg, Heidelberg, Bochum, Freiburg, Kolonia czy Nijmegen. Jeśli dopełnić ten obraz o dorobek dydaktyczny i organizacyjny Habilitanta oraz jego działalność zawodową w praktyce prawa, to mamy z całą aktywnością ponadprzeciętną i w tym znaczeniu *istotną* w rozumieniu ustawy. .

4. Konkluzja

Omówione wyżej osiągnięcia naukowe i aktywność naukowa dr. Jana Halberdy są metodologicznie dojrzałe oraz merytorycznie interesujące i wartościowe, w tym sensie spełniają określone w ustawie wymogi *znaczności* i *istotności*. Mając to na uwadze nie mam żadnych wątpliwości, że elementy stanowiące przedmiot oceny w niniejszej recenzji **czynią zadość wymogom stawianym w przewodzie habilitacyjnym przez przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, a zainteresowany w pełni zasługuje na przyznanie mu stopnia naukowego doktora habilitowanego.**

Prof. dr hab. Jerzy Zajadło